

Asia: VN/16561/2024

Toimenpiteitä lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi - työryhmän muistio

Palautteen antajan palaute

2.1 Vahvistetaan väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa

Väestöliitto kannattaa lämpimästi STM:n asettaman väestöpoliittisen työryhmän esitystä vahvistaa väestöpolitiikan ja syntyvyyden koordinaatiota sekä tietopohjaa Suomessa. Työryhmän mukaan Suomeen tulisi perustaa monitieteinen poikkihallinnollinen tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka purkaisi lapsitoiveiden toteutumisen esteitä kehittämällä palveluja ja hedelmällisyyteen ja lisääntymisterveyteen liittyvää tietopohjaa.

Väestöliitto yhtyy työryhmän näkemykseen siitä, että eri alojen osaajien kokoamisella voidaan edistää syntyvyyden kehityssuuntien ymmärtämistä ja lapsitoiveiden toteutumisen tukemista. Myös Väestöliiton koordinoiman Synty-verkoston Lastensaannin tukemisen tiekartan suosituksena vuonna 2022 on ollut perustaa asiantuntijoista koostuva ryhmä, joka koordinoisi ja kehittäisi lastensaannin tukemista ja hedelmällisyystietoisuuden edistämistä Suomessa. Hedelmällisyystietoisuuden edistäminen -kannanotossa vuonna 2021 on ehdotettu kansallisen ohjausryhmän perustamista, joka laatii hedelmällisyysneuvonnalle selkeän, eri ikäluokat ja yksilölliset tarpeet huomioivan konseptin, joka perustuu tutkittuun tietoon.

2.2 Kuullaan nuorten näkemyksiä ja vahvistetaan yhteiskunnallista ymmärrystä syntyvyyskehityksestä ja lapsitoiveiden tukemisesta

Väestöliitto kannatta toimenpide-ehdotusta laaja-alaisen yhteiskunnallisen keskustelun vauhdittamisesta syntyvyyden laskun syistä ja seurauksista sekä ihmisten lapsitoiveiden tukemisesta. Erityisesti nuorten aikuisten näkemysten kuuleminen osana syntyvyyskeskustelua ja ratkaisuehdotusten muodostamista on keskeistä syntyvyyskriisin ratkaisemiseksi.

3.1 Lisätään nuorten ja nuorten aikuisten hedelmällisyystietoisuutta

Hallituksen väestöpoliittisen työryhmän työn tueksi teetettiin aiemmin selvitys, joka kartoitti syntyvyyteen vaikuttavia tekijöitä ja mahdollisia keinoja lastensaannin tukemiseksi. Tämän Väestöliiton tutkimusprofessori Anna Rotkirchin tekemän selvityksen pohjalta, Väestöliitto on halunnut kiirehtiä toimia, jotka tukevat ihmisten omien lapsitoiveiden toteutumista. Väestöliitto on pitänyt erityisen tärkeänä hedelmällisyystietoisuuden opettaminen kouluissa, toisen asteen oppilaitoksissa osana terveys-, tunne- ja kokonaisvaltaista seksuaalikasvatusta.

Väestöliiton mukaan hedelmällisyyteen liittyviä tietosisältöjä tulee lisätä yläkoulujen ja toisen asteen terveystiedon opetukseen. Tarvitaan tietoa siitä, miten ikä vaikuttaa hedelmällisyyteen sekä lisääntymisterveyteen vaikuttavista tekijöistä eri elämänvaiheissa. Lisäksi tarvitaan tietoa ja ymmärrystä erilaisista tavoista tulla vanhemmaksi ja toimia vanhempana.

3.2 Vahvistetaan hedelmällisyysneuvontaa ja -palveluita

Väestöliitto kannattaa sekä hedelmällisyysneuvonnan sekä ja -ohjauksen vahvistamista osana sosiaali- ja terveystalouksia. Väestöliitto katsoo, että perhesuunnittelupalveluiden, hedelmällisyysneuvonnan ja hedelmöityshoitajien on oltava kaikkien saatavilla.

3.3 Hedelmöityshoidot

Väestöliitto kannattaa hedelmöityshoitajien saatavuuden vahvistamista, ja sen varmistamista, että kaikki hedelmöityshoitajia tarvitsevat voivat niitä saada. Väestöliitto katsoo, että perustason sosiaali- ja terveystalouksia tulee vahvistaa, sekä varmistaa, että mielenterveyspalvelut ja hedelmöityshoidot ovat jonottomia. Lisäksi Väestöliitto katsoo, että hedelmöityshoitajia saavien psykososiaalista tukea tulee vahvistaa, ja huolehtia hedelmöityshoitajien riittävästä resursoinnista, jotta hoitojen kustannukset eivät kasvaisi nykyisestä eikä näin saatavuus heikkenisi. Väestöliitto katsoo, että ihmisiä on tuettava saamaan niin monta lasta kuin he itse toivovat. Perhesuunnittelun palveluiden, hedelmällisyysneuvonnan ja hedelmöityshoitajien on oltava kaikkien eettisten ja terveydellisten suositusten puitteissa saatavilla. Väestöliitto on tuonut hedelmöityshoidot Suomeen ja pitää niitä tärkeinä.

4.1 Tuetaan nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveyttä

Suomalaiset toivovat edelleen keskimäärin kahta lasta. Vähäinen koulutus, mielenterveysongelmat, sosiaalisen tuen puute ja yksinäisyys ovat yhteydessä pienempään toivottuun lapsilukuun. Väestöliitto katsoo, että nuorten arjen hallinnan ja mielenterveyden tukeminen nuorten osallisuutta vahvistamalla, yksinäisyyttä ehkäisemällä, ja perustason mielenterveyspalveluja vahvistamalla on keskeistä ja tarvitsee nopeita kansallisia toimia. Hyvää kasvua ja kehitystä tukevat ympäristöt, ja toimivat peruspalvelut, ehkäisevät mielenterveysongelmien syntymistä ja on näin ollen osa kansallista syntyvyyden vahvistamista. Sosiaali- ja terveystalouksien perustasoa tulee vahvistaa ja mielenterveyspalvelut saattaa jonottomiksi.

4.2 Tarjotaan suosituksia nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun

Väestöliitto kannattaa, että nuorten aikuisten ruutuajan määrään ja laatuun tarjotaan ohjeistuksia, neuvontaa ja tukea, joiden pyrkimys on tukea ihmissuhdetaitoja ja kestäväää sosiaalista vuorovaikutusta. Väestöliitto tutkii ruutuajan vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin.

4.3 Tarjotaan tukea nuorten aikuisten parisuhteisiin

Väestöliitto katsoo, että nuorille aikuisille tulisi taata mahdollisuus hakea tukea parisuhteita koskeviin ongelmiin kasvatus- ja perheneuvoloista. Väestöliitto katsoo, että opiskeluterveydenhuollon resursseja tulisi lisätä opiskelijoiden parisuhteiden tukemiseksi.

Väestöliitto kannattaa vahvasti työryhmän esitystä, kolmannen sektorin tarjoamien parisuhteiden tukipalvelujen vahvistamisesta. Petteri Orpon hallitusohjelmassamme (2023-2027) on kirjattuna, että hallituskaudella kehitetään matalan kynnyksen perhepalveluita, joissa huomioidaan myös parisuhteiden ja vanhemmuuden tukeminen. Tähän tarkoitukseen voidaan hyödyntää esimerkiksi perhekeskustoimintamallia sekä yhteistyötä kolmannen sektorin ja seurakuntien kanssa. Väestöliitto näkee, että perhekeskuksia tulisi vahvistaa erityisesti parisuhteiden palveluiden osalta.

5.1 Nostetaan koulutustasoa ja helpotetaan opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista

Väestöliitto kannattaa työryhmän esitystä, että opiskelijoiden perheellistymistä tuetaan, opiskelun ja vanhemmuuden yhteensovittamista helpottamalla. Väestöliitto kannattaa, että huomioidaan perheellistymisen tukeminen osana opintotuen kokonaisuutta.

5.2 Vahvistetaan työllisyyttä sekä tasa-arvoa ja perheystävällisyyttä työelämässä

Väestöliitto katsoo että perheystävällisyyden vahvistaminen työelämässä on keskeinen osa syntyvyyskriisin ratkaisua. Väestöliitto kannattaa työryhmän ehdotuksia työllisyyden, sekä tasa-arvon ja perheystävällisyyden vahvistamiseksi työelämässä.

6.1 Vahvistetaan odottavien vanhempien, synnyttäneiden ja vauvaperheiden tukea

Väestöliitto tukee työryhmän esitystä kansallisesti yhtenäisten synnytys- ja perhevalmennusten sisältöjen kehittämisestä, joissa huomioidaan myös parisuhteiden hyvinvoinnin tukeminen. Väestöliitto pitää tärkeänä keskenmenon ja raskaudenkeskeytyksen kokoneiden tuen ja avun vahvistamista sekä jälkitarkastusten järjestämistä äitiysneuvolassa. Lisäksi se tukee synnytyspelkoisten tuen parantamista ja synnytyskokemusten seurantaa. Väestöliitto kannattaa myös perinataaliajan mielenterveystuen kehittämistä ja erityisesti parisuhteiden teemojen huomioimista tässä tukemisessa. Tukea perheille tulisi olla saatavilla ennaltaehkäisevästi ja matalalla kynnyksellä sekä myös korjaavasti. Väestöliitto korostaa, että pari- ja perhepsykoterapian tarjoama tuki perinataalivaiheessa on tärkeää yksilöhoitojen rinnalla.

6.2 Kehitetään vanhemmuuden ja arjessa jaksamisen tuen palveluita

Väestöliitto katsoo, että työryhmän esitys perhekeskuksiin kuuluvien perheiden avoimien kohtaamis-paikkojen kehittämistyötä jatkaminen vahvistamalla niiden koordinaatiota, ohjausta ja arviointia sekä edistämällä toiminnan esteettömyyttä, saavutettavuutta ja kaikkien perheiden ja lasten yhdenvertaista osallisuutta on erittäin kannatettavaa, kuten myös järjestöille kohdennettu rahoitus matalan kynnyksen tilapäiseen lastenhoitoapuun, sekä kolmannen sektorin lapsiperheiden vanhemmille tarjoamia parisuhteiden tukipalveluiden vahvistaminen.

7.1 Huolehditaan lapsiperheiden etuuskien riittävästä tasosta ja selvitetään taloudellisia kannustimia lapsensaannin aikaistamiseksi

Väestöliitto kannattaa ehdotusta, ja näkee, että taloudellisten kannusteiden valmistelua tulee jatkaa tavoitteena perhekustannusten nykyistä parempi tasaaminen. Väestöliitto katsoo lisäksi, että lapsiperheköyhyyttä tulisi aktiivisetsi vähentää Suomen EU:n lapsitakuun tavoitteiden mukaisesti.

Väestöliitto kannattaa, esitystä että sidotaan lapsilisä ja äitiysavustus kansaneläkeindeksiin etuuskien riittävän tason turvaamiseksi, joskaan ei pidä esitystä riittävänä keinona lapsiperheköyhyyden poistamiseksi Suomessa. Väestöliitto kannattaa, ehdotusta, että selvitetään mahdollisuutta luoda taloudellinen kannustin, jolla voitaisiin aikaistaa lasten saamista lapsitoiveiden toteutumiseksi ennen ikää, jos-sa hedelmällisyys alkaa laskea.

7.2 Seurataan ja kehitetään perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmää

Väestöliitto kannattaa perhevapaiden ja lastenhoidon tukien järjestelmän kehittämistä. Väestöliitto kannattaa ehdotusta, että seurataan vuoden 2022 perhevapaaudistuksen vaikutuksia; päivitetään tietopohjaa lastenhoidon tuista ja selvitetään perhevapaaudistuksen vaikutukset lastenhoidon tukien käyttöön ja että selvitetään vaihtoehtoja uudistaa lastenhoidon tukien järjestelmä ja tarvittaessa jatkaa vanhempainvapaiden uudistamista ottaen huomioon yhteys varhaiskasvatuspalveluihin.

8 Muut huomiot ja mahdolliset ehdotukset lapsitoiveiden tukemiseksi ja syntyvyyden kohentamiseksi

Väestöliitto julkaisi vuonna 2020 väestöpoliittisen raporttinsa, jossa todetaan, että ihmisillä tulisi olla vapaus päättää perheellistymisestään ja toivomastaan lapsiluvusta – oli se sitten useita lapsia tai ei yhtään. Yhteiskunnan tehtävä on tukea niitä, jotka haluavat lapsia, ja tarjota tarvittavat resurssit ja palvelut heidän tuekseen.

Väestöliitto pitää syntyvyyden nousua Suomessa tavoiteltavana asiana. Sosiaalisen ja taloudellisen kestävyuden näkökulmasta olisi suotavaa, että kokonaisedelmällisyys nousisi 1,9 lapseen naista kohti. Tämä tavoite voitaisiin saavuttaa, jos ihmiset saisivat toivomansa määrän lapsia. Väestöliitto korostaa myös, että hyvät ihmissuhteet ovat kansanterveyden perusta ja hyvinvointierojen tasaamisen kannalta olisi tärkeää, että jokaisella suomalaisella olisi ainakin yksi läheinen ihmissuhde.

Väestöliitto näkee, että väestökriisin ratkaisemisessa keskeistä on peruspalveluiden vahvistaminen. Kuntien ja hyvinvointialueiden on varmistettava, että asukkaille on tarjolla laadukas varhaiskasvatus, perusopetus sekä perhesuunnittelupalvelut, hedelmällisyysneuvonta ja hedelmöityshoitojen saatavuus kaikille. Lapsiperheiden toimeentuloon ja hyvinvointiin on myös varattava riittävät resurssit, jotta ero toivotun ja toteutuneen lapsiluvun välillä pienenee.

Väestöliitto kiirehtii kunnianhimoisia väestöpoliittisia ratkaisuja ja painottaa, että väestöpolitiikan lähtökohdana tulisi olla jokaisen yksilön vapaus päättää kehostaan, ihmissuhteistaan ja lapsitoiveistaan. Vaikka useimmat suomalaiset toivovat vähintään kahta lasta, kaikki lapsitoiveet eivät eri syistä toteudu. Parisuhteiden haurastuminen on todennäköisesti yksi merkittävimmistä tekijöistä laskevan syntyvyyden taustalla. Älylaitteet ovat muuttaneet tapaa, jolla etsimme ja löydämme kumppaneita, ja nuoret tarvitsevat tukea parisuhteisiinsa jo ennen vanhemmaksi tuleamista.

Suomi tarvitsee kokonaisvaltaista ja poikkihallinnollista väestöpoliittista strategiaa ja kunnianhimoisia tavoitteita väestökriisin ratkaisemiseksi.

Ristikari Tiina
Väestöliitto ry